

Dobosy Antal

Csomók, bogok, gubancok^{*}

Miután a cipőfűzőmmel kapcsolatos konkrét probléma egyszer s mindenkorra megoldódott^{**}, felmerült bennem, hogy vajon most már ismerem-e az összes lehetőséget a cipők megkötésével kapcsolatban? Nem lehet-e az, hogy az ismeret szempontjából most alig vagyok jobb helyzetben, mint voltam, csak most már két lehetőséget ismerek egy helyett. Kétségeim erőt adtak ahhoz, hogy egy nagy elhatározást tegyek: végére akarok járni minden csomónak, kötésnek, bogznak, gubancnak. Elhatároztam, hogy minden csomót kibogozok, amit ki lehet bogozni, és minden csomót megkötök, amit meg lehet kötni. Így indultak el a gubancok megismerésére irányuló kutatásaim.

Ez kis cikk terjedelme szűk ahhoz, hogy mindenről említést tehessek, amit e tárgykörben sikerült megismernem. De az kiderült, hogy méhkasba nyúltam! Hogy ez egy olyan téma, amit nem vizsgáltak még sem a tudósok elég mélyen, sem a kultúrtörténészek, sem a művészettörténészek. És hogy a gubancok elmélete és gyakorlata olyan sokrétű téma, hogy egy élet nem elég még a vázlatos megismerésre sem. Hogy néhány területet említsek: szent és mágikus csomókat a tibeti, indiai, kínai vallások is ismernek, ábrázolásuk megtalálható festményeken, tankákon. De a régi görög vázák is sok helyen felismerhetőek bizonyos csomók. A gyakorlati életben a csomóknak, kötéseknek és hurkoknak nagyon fontos szerepük volt a hajózásban, a vadászatban. Hajózási szakkönyvek több száz különböző célra használható csomót tanítanak, melyek pontos ismerete egy adott helyzetben életet menthetnek meg vagy vehetnek el. Fontos megtanulni, hogyan kössünk ki például egy hajót a kikötőben úgy, hogy a legnagyobb vihar se tudja meglazítani a csomót, de ha ki akarjuk

oldani akkor egy gyerek is képes legyen kilazítani.

Amikor az ember csomókkal foglalkozik, bármerre néz is csomókat, bogokat lát. Kötésekben és oldásokban gondolkodik. Bármilyen mozgást is ír le a térben, gubancok mentén mozog. Minden szó, minden fogalom egyben bog is. Még a betű is bog. Nem tudok úgy ceruzát fogni a kezemben, hogy ne csomókat írjak vele. Álljon itt egy példa, ami úgy készült, hogy először el kezdtem össze-vissza firkálni egy papírlapon, míg a ceruza vissza nem ért a vonal elejére (1. ábra). Aztán a végén egy kicsit kiszíneztem

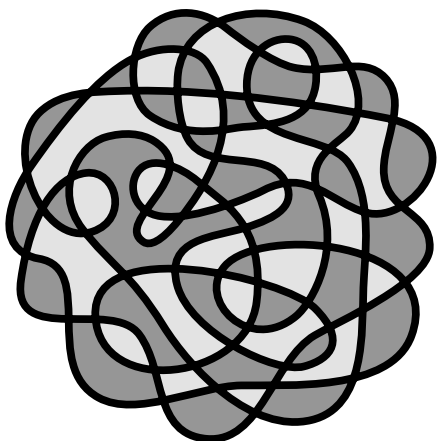
1. ábra. A firka.

és esztétikailag egyenletesebbé tettem a vonalat. A kapott vonalrajz, a 2. ábrán látható. Hogy jobban lehessen látni, hogy ez a vonalrajz melyik csomónak felel meg, egy kicsit átalakítva a rajzot, megszakítva a vonalakat ott, ahol bujtatás van, a következő ténylegesen kibogozhatatlan csomó ábrázolását kapjuk (Lásd a 3. ábrát!).

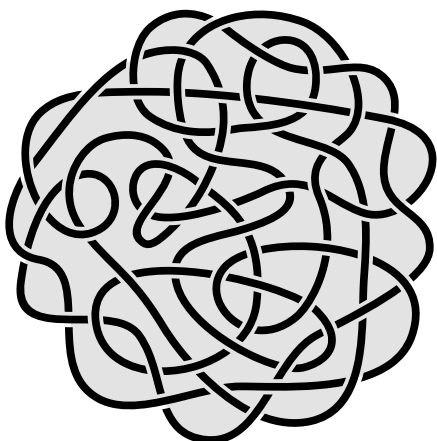
De fontos szerepe van a csomóknak a hétköznapi élet minden területén. Gubancokkal kapcsolatos egy sor olyan tárgy, ami hosszához képest vékony és flexibilis. Így minden fonál, spárta, kötel stb. A makramé például kimondottan a csomózás művészete. De a ké-

^{*} A cikk előzménye a *Paranirvána* című lapban jelent meg 1998-ban. A *Paranirvána* A Tan Kapuja Buddhista Főiskola belső terjesztésű időszakosan megjelenő újságja volt, amit a hallgatók és Kalmár Csaba szerkesztettek.

^{**} Lásd Zen Tükör Magazin 12. szám 2017. tél

2. ábra. Az előbbi bonyolult firka grafikai ábrázolása.

3. ábra. A firka csomóként való ábrázolása.
A csomó 57 metszésponttal rendelkezik, így ez egy
57-ed redű csomó.

zimunkák közül a kötés, a horgolás, a hímzés is mind a csomóelmélet témakörébe tartozik. Egy kötött pulóver vagy zokni nem más mint egy nagyon sokadrendű csomó, melyben az ismétlődő szakaszok nem túl hosszúak, ezért viszonylag egyszerűvé tehető a gyártástechnológia, és akár kézi kötéssel is elkészíthető.

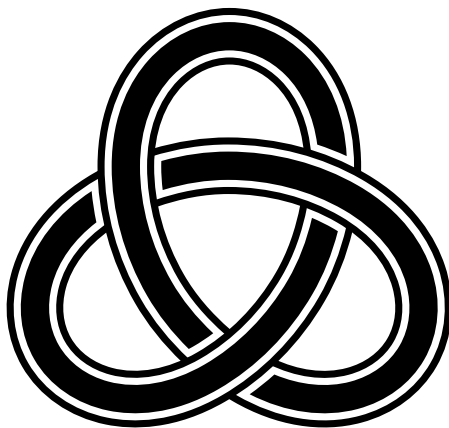
Ez idő tájt állandóan kötelekkel és madzagokkal a zsebemben jártam-keltem, és ahol a körülmények engedték a különböző csomók kötésével foglalkoztam. Elkezdtem az egészen egyszerűektől és haladtam a bonyolultabb csomók megismerése felé. Rendszereztem a meg-

kötött csomókat, bizonyos szisztéma szerint lerajzoltam őket. Azok mellé a csomók mellé melyeknek az ábrája emlékeztetett valamire, vagy a rendszerezésnél a szerepe indokolta, fogalmakat rendeltem és leírtam tulajdonságait. A következő 4. ábra egy ilyen csomót mutat be, melyet műanyag kötélből kötöttem és összeolvasztottam a két végét hogy ne oldódhasson ki.

4. ábra. Egy kötélből ténylegesen elkészített hatodrendű csomó. Ez a csomó a tökéletességet, a Buddhát, az ideális embert szimbolizálja.

De érdekelt a csomók ábrázolási módja is. Számtalan ábrázolást találtam ki, melyek valamilyen szempontból praktikusak voltak. A csomókat – akkor még kézzel és csőtollal –, lerajzoltam. A következő ábrán azt mutatom be, hogy ha az esztétikai szempontokat is ki akarom emelni, akkor milyen csodálatos ritmikájú ábrák adódnak, ami amellet, hogy szép, magában hordozza a mondanivalót is.

5. ábra
A harmóniát szimbolizáló harmadrendű csomó

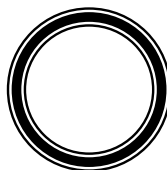
Egy új világ kezdett számomra kibontakozni. A csomók világa. Egy olyan világ, mely sohasem volt eddig, és amelyet én hozok létre. Amelynek születésénél jelen vagyok. Néhány csomó természetesen a természetben is, vagy a valóságban is megtalálható. De engem azok a csomók is érdekelték, amit még eddig senki sem kötött meg. Minden csomó érdekelt. Nemcsak az, ami volt, hanem az is, ami lesz vagy lehet. És az új világ az itt kezdődik. Vajon hogyan lehet minden csomót ismerni anélkül, hogy végig járnánk ténylegesen a végtelen számú lehetőséget? Mégis meg kellett próbálnom!

Feltett szándékom volt egy csomógyűjteményt összeállítani, amelyben rendszerezve találhatók a csomók, egyszerűbbtől a bonyolultabbakig. Azt szerettem volna elérni, hogy ne maradjon ki csomó, ha egy kategóriát meghatározok, de ne is szerepeljen kétszer egy csomó. A csomókat a bűjtatások száma szerint rendszereztem. Rá kellett jönnöm, hogy nullad rendű csomó csak egy van, a kör, de első és másodrendű csomó viszont nincsen, ugyanis például a két bűjtatásos bog körré bomlik ki. Harmadrendű csomó viszont van (Lásd a táblázatban a Harmónia és Ellentét csomókat!). De ennek a csomónak két arca, megjelenési formája van. Ezek csak abban különböznek, hogy hogyan fordítjuk a hurkokat, milyen irányból nézünk a csomóra. A csomó ugyanaz, de az aspektusa többféle. A csomógyűjtemény összeállításánál már a ötöd, és a hatodrendűeknél is olyan sok lehetőséget kellett végig nézmem, hogy nem lehettem biztos abban, hogy mindent végig próbáltam-e. Ekkor kezdtem számítógépes programot írni a problémára. Géppel számolva néhány másodperc alatt kiderült, hogy a hatodrendű csomók közül egyet mégis kifelejtettem. Pedig előtte hetekig számoltam. Így a heted, nyolcad, majd a kilencedrendű csomókat már géppel számoltattam ki, de még így is nagyon sok munka volt a szortírozás, a rajzolás. A tizenketted rendű csomók számolásánál az akkori számítógépem huszonhat óráig számolt. Láttam, hogy valahol itt lesz a gyűjteménynek is vége. Lehet, hogy már a huszadrendű csomókat sem fogom tudni mindet kiszámolni, mert nincs az a gyors és nagy számítógép, ami belátható időn belül eredményt szolgáltat.

Ebből a gyűjteményből állítottam össze az alábbi táblázatot, mely néhány egyszerűbb csomó grafikáját és annak leírását tartalmazza, hogy mit szimbolizál. A táblázatban szerepelnek a 0-ad, 3-ad, 4-ed 5-öd és 6-od rendű alapcsomók, és egy-egy szép, vagy fontos 7-ed, 8-ad és 9-ed rendű csomó is. A szöveges kifejtés a különböző szempontok szerinti lehetséges megfeleltetésekre utal.

A csomók szimbólumrendszere

1. EREDET (0-ad rendű)

Az eredet, mindennek a kezdete. A Tao, az Ige, a Teremtő erő, a szellem, az Isten. A forrás, a mag, az indíték. A minden mögötti lévő lényeg. A tulajdonságnélküliség, az osztatlanlanság.

2. HARMÓNIA (3-ad rendű)

Az ég, a Föld és az ember harmóniája. A valóság, az út és a cél harmóniája. Buddha, Dharma, Szangha egysége. Test, lélek, szellem összefonódottsága. Az alany, a cselekvés, a tárgy egysége. A hármasság, hármasság, és a harmónia.

3. ELLENTÉT (3-ad rendű, a 2. csomó fordítása)

Egység és ellentét. A kétirányú forgás, a mozgás. A JIN-JANG egysége és ellentéte. A világ kettős természete. A polarizálódás (jó-rossz, helyes-helytelen).

4. KEZDET (4-ed rendű)

A kezdet és a kibontakozás, az indulás. A teremtő erő, indító erő, szellemi erő. Kettősség megjelenése, elválaszthatatlansága. Teremtés és befogadás. Alkotás és tapasztalás. A szellemi ember.

5. LEHETŐSÉG (5-öd rendű)

Az ember jelképe. Az öt érzék és a gondolkodás. A szabadság, a tiszta potencialitás. A fej, a két kéz és a lábak szimbóluma.

6. TUDAT (5-öd rendű)

Az önmagára látás. Rekurzió. Az önmagát felismerő. A sajátmagára ismerő tudat és világ. Tudatosság, az önmagát tapasztalás.

7. KIINDULÁS (6-od rendű)

A mindenkori, a jelen pillanatbeli ember. A kötöttségekkel teli ember. Az induló ember, a kiinduló ember. A valóságos ember, a valóság. Ok-okozatiság, sorsszerűség. A múlt.

8. TÖREKVÉS (6-od rendű)

Az úton járó ember. A törekvő ember, az irányultság. A jelenlét, a jelen, a most. Az akarat, a módszer, a mód. A gyakorlás. A meditáció (Bóhidharma). A zen.

9. TÖKÉLETESÉG (6-od rendű)

A tökéletes ember, az emberideál. A megvilágosodott, a realizált ember. A teljesség. Az igazi ember. Az igazság. A Buddha. A jövő.

10. SZEMLÉLET (7-ed rendű)

Összefogottság. Egyesítés, rendszerbefoglalás. Világsemlélet, ideológia. A Tan, a tanítás, doktrína, a Dharma.

11. A NÉGY NEMES IGASZSÁG (8-ad rendű)

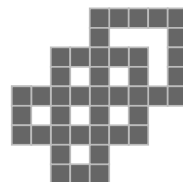
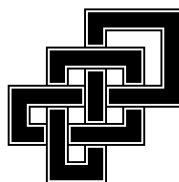
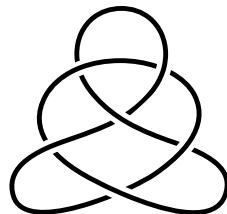
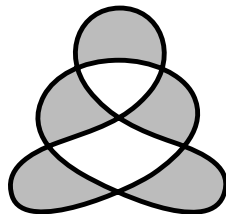
A buddhizmus szimbóluma. A buddhizmus alaptanításai. A legfontosabb tanítások. A Tan kereke, a Dharma csakra.

12. MEGVILÁGOSODÁS (9-ed rendű)

A megvilágosodás szimbóluma. A teljesség állapota, a harmonikus lét jelképe. Az ég, az ember, a föld egysége és összefonódottsága.

Az ívelt és görbülő vonalrajz csak az egyik lehetőség egy csomó ábrázolására, könnyen kialakítható egy merevebb szögletes ábrázolási mód is, amely alkalmas például arra, hogy négyzet alakú csempékből is kirakhassunk egy csomót. Uszón a fészter padlózata is ilyen mintákból áll. Az alábbi példán láthatjuk, hogy a Tökéletesség csomója, a táblázatban a 9-es, hogyan ábrázolható szögletes formában bujtatással, és az is, hogyan feleltethető meg egy egyszerű

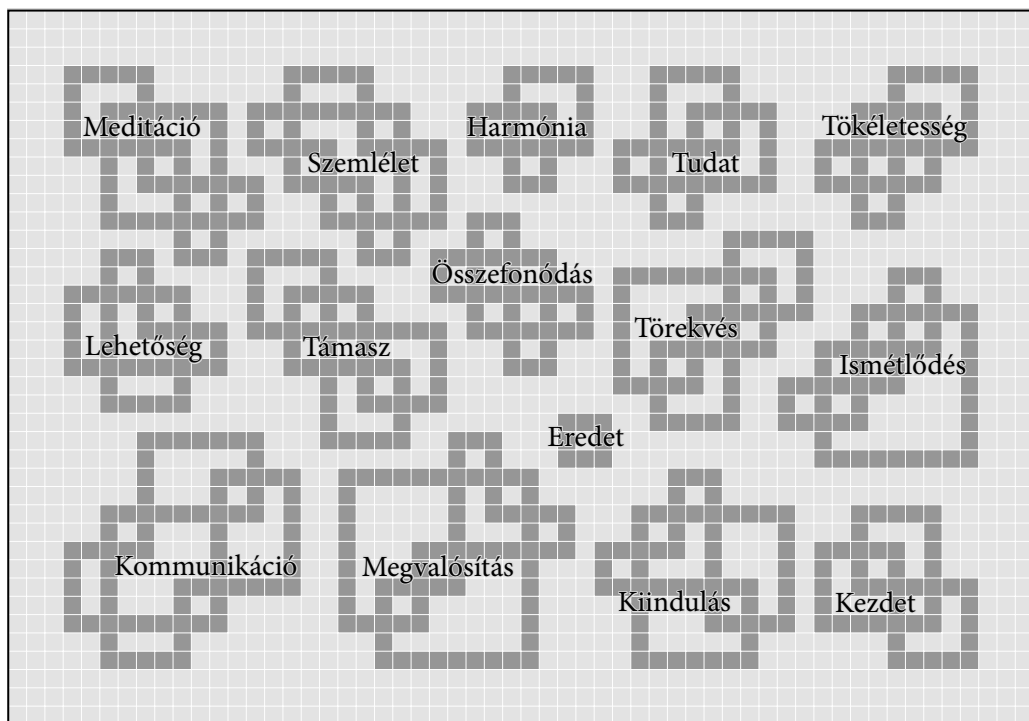
6. ábra. A hatodrendű, Buddhát szimbolizáló, csomó vonalrajza, és díszítő elemként is használható szögletes ábrázolások.

csempemintával (6. ábra.). Eltérően táblázattól itt egy kicsit más arányokat használtam a grafikai megjelenítésnél, a rajz formája így sokkal jobban hasonlít az ülő, a meditáló buddhához, és így jobban érthető, miért ez a csomó lett a Buddha szimbóluma.

Meg kell említenünk, hogy a buddhizmus hagyományában is használnak csomó szimbólumot. A nyolc szerencsés jel egyike csomót ábrázol, és a bölcsesség és az együttérzés egymásba fonódását jelképezi.

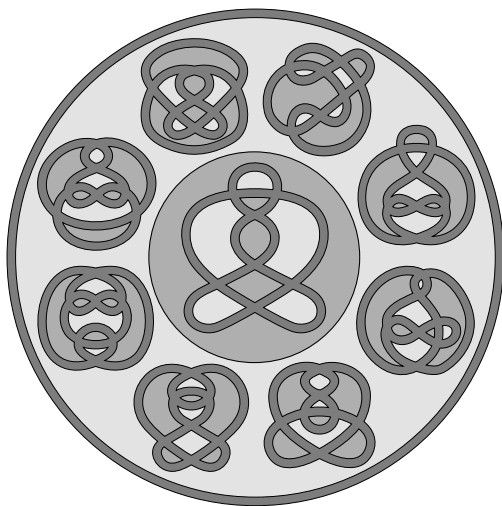
Az uszói kövezet emlékezetem szerint 1989-ben készült el. Sokáig tervezgettem, mivel a legfontosabb csomó szimbólumokat el akartam helyezni rajta. Végül sikerült úgy forgatnom, hogy a 0-ad, 3-ad, 4-ed, 5-öd, 6-od és 7-edrendű alapcsomók mindegyike megtalálható legyen a kövezeten. A csomókat vörös színű metlachi kockák adják ki, míg az alap sárgás fehér színű. (A mintát lásd a 7. ábrán!)

7. ábra. Az uszói kövezet mintázata a tizenöt fontos csomószimbómmal.

Befejezésül szeretném megmutatni, hogy a csomók alkalmasak arra is, hogy célirányos meditációs ábrát állíthassunk össze magunknak, melyek szellemi gyakorlataink alapját is képezhetik. A 8. ábrán egy hetedrendű csomókból álló meditációs ábra (mandala) látható. Középen az alapcsomót helyeztem el, majd körülötte ugyanennek a csomónak a fordításait (aspektusait) ábrázoltam. Tekintve, hogy ennek a csomónak összesen nyolcféle fordítása létezik, ezért az ábra a benne látható kilenc csomóval egy teljes rendszert alkot.

Ebben a tanulmányban nem törekedtem arra, hogy tudományos precizitással világítsam meg a csomók elméletét, sem arra hogy ismeressem a különböző kultúrákban, milyen szerepet játszottak a csomók által jelölt szimbólumok. Sőt az érdekes, de egyébként rendkívül nehezen kezelhető matematikai problémákról sem ejtettem szót. Céлом mindössze az volt, hogy felvillantsam a csomókkal kapcsolatos kutatásaim közben szerzett szellemi tapasztalásaim egynémely részletét. Bátorítani szeretnék mindenkit, hogy bátran vágjon bele bármibe,

8. ábra. A meditációt szimbolizáló hetedrendű csomó és nyolc aspektusából összeállított meditációs ábra.

ami érdekl. Kutatásba, hivatásba, foglalkozásba vagy gyakorlatba, amit szívesen végezne, hiszen a szellemi haszon nem függ a témától. Bármilyen téma alkalmat adhat a nagy felismerésre, bármilyen téma hozzásegíthet ahhoz, hogy megértsük a lét nagy kérdéseit.